

Çoğulcu Demokratik Toplum İçin Aile Eğitimi Projesi

• Prof. Dr. Sevda ULUĞTEKİN * 0 Doç. Dr. İbrahim CILGA * Yrd. Doç. Dr. Sunay İL

Özet:

Türkiye'de demokratik toplumun gelişmesinde aile temel kurumlardan biridir. Bu projenin amacı, gecekodu bölgelerinde yaşayan göç etmiş aile üyelerini, yurttaşlık bilinci kazanarak yerel yönetimlerin karar mekanizmalarına katılımını sağlamak için desteklemektir.

Abstract:

Family is seen as the basic institution in the process of development of a democratic society in Turkey. The aim of this project is to support members of the migrated families, living now in gecekodu areas, to gain a citizenship consciousness in order to participate in decision making process of local governments.

Ekonomik ve sosyal gelişme, bir arada, çağdaş demokratik topluma ulaşmanın temel koşuludur. Bu açıdan, günümüz Türkiye'sinde ekonomik gelişme kadar sosyal gelişme de göz ardı edilmemesi gereken bir konudur.

Sosyal gelişme, kentleşme sürecinde kentleşmenin önemini gündeme getirmiştir. Başka bir deyişle sosyal gelişme ile çoğulcu demokratik yapıya uygun kentleşme arasında olumlu bir bağlantı vardır.

Çoğulcu demokratik yapıya uygun kentleşmenin temelinde "etkileşimci kültürel çoğulculuk" kavramı yatmaktadır (Tekeli,1996). Etkileşimci kültürel çoğulculuk, kentleşme sürecindeki insanların kendilerinden her yönden farklı olanlarla karşılıklı bir ilişki içine girerek, ortak bir yaşamın "asgari müşterekleri" ni yeniden üretmeleri anlamına gelmektedir. Böyle bir deneyim, toplumsal yaşamı zenginleştirirken katılımcılığı pekiştirir, farklılıklara hoşgörü ile bakmayı öğretir ve sonuçta yaşam kalitesini etkiler. Çünkü yaşam kalitesi, nesnel boyutta insanların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşullarını geliştirirken, öznel boyutta onların bilgi, bilinç ve doyum düzeylerini yükseltmeyi amaçlar (Cılga, 1994). Değişimi içeren bu süreç, aynı zamanda vatandaşlık ve kentlilik bilincinin gelişmesi için uygun bir ortam yaratarak, demokratik ve barışçıl bir toplum oluşmasına katkı sağlar.

Etkileşimci kültürel çoğulculuğun karşıtı "kültürel izolasyon" modelidir (Tekeli, 1996). Bu modelde insanlar sadece kendileri gibi olanları kabul eder, diğerlerini dışlar ve "öteki" leştirir. Bunun sonucunda toplumda kamplaşma ve çatışmalar ortaya çıkar. Ayrıca bireysel ve grupsal düzeyde yabancılaşma, kimlik bunalımı, kendini gerçekleştirememe gibi olumsuzluklar yaşanırken, geleneksel kalıplara sıkı sıkıya sarılma ve antidemokratik etkinliklere yönelme de görülebilir.

Kent ortamında etkileşimci kültürel çoğulculuğun özümlelenebilmesi, demokrasi kültürünün gelişmesine bağlıdır. Demokrasinin temelinde bi-

reysel düşünceye saygı ve hoşgörü bulunur. Demokrasi ortamında birey, hak ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır. Sorumluluk bilinci, vatandaşlık ve kentlilik bilinci gelişmiş insanların bulunduğu bir kent ortamında yaşamak, katılımcı ve paylaşımcı bir demokrasi kültürünün de sürekli beslenmesini ve yeni boyutlar kazanmasını sağlar.

Toplumda her düzeydeki hak ve sorumluluklarının bilincinde olan insanlara sahip olmak için yapılacak en önemli iş, insana yatırım, yani eğitimidir. Eğitimin ilk ve temel kaynağı ise bireyin içinde yaşadığı ailesidir.

Yaşam döngüsü içinde katılım, dayanışma, hak ve sorumluluk gibi kavramların ilk "denendiği" grup olan aile, bireyin sosyalizasyonunda -hâlâ- çok önemli bir kurumdur. Ailenin demokratikleşme düzeyi gerek aile içi ilişkileri, gerekse ailenin toplumdaki diğer kişi, grup ve kurumlarla olan ilişkilerinin niteliğini belirler. Başka bir deyişle, kent ortamında etkileşimci kültürel çoğulculuk modeli, ailelerin demokratikleşme düzeyi ile de yakından bağlantılıdır.

Bugün, Türkiye'de kentle bütünleşme sürecini zorlayan geçeköndü yörelerindeki insanların, daha çok kültürel izolasyon modeline uygun olarak yaşadıkları bir gerçektir. Çoğunluğu, sadece kendi yerleştikleri mekân hakkında bilgi sahibi olup, kentin sosyokültürel zenginliğinden yararlanmadan ve ona katkı vermeden kentten kopuk yaşamaktadır. "Kentli" olma yolunda bir "değişme" süreci içine tam olarak girememişlerdir ve bu ailelerde demokratikleşme çok sınırlıdır. Çocuk ve gençlerin sosyalizasyonunda geleneksel değer ve inançlar geçerliliğini sürdürmektedir. Bu durum, bir bütün olarak kültürel izolasyonun bireysel ve grupsal düzeydeki olumsuz sonuçlarının ortaya çıkmasına ve kent ortamlarında demokratik ve barışçıl bir yaşamın gelişmemesine neden olmaktadır.

Göç eden ailelerin kentle bütünleşme süreçlerinin demokratik olarak yönlendirilmesi ve onlara etkileşimci kültürel çoğulculuğun gerektirdiği bir bilincin kazandırılması, tam bu noktada yaşamsal bir önem kazanmaktadır. Çoğulcu Demokratik Toplum İçin Aile Eğitimi Projesi işte bu gerekçeyle

oluşturulmuştur. Proje, kentleşme sürecindeki ailelerle çalışarak, vatandaşlık eğitimi çerçevesinde ailenin iç ve dış ilişkilerini güçlendirmeyi ve onları demokratik çoğulcu kent toplumunun "etkili aktörleri" haline getirerek yaşam kalitelerini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Projenin Amaç ve Hedefleri

Projenin temel amacı, kentleşme sürecindeki gecekondulu ailelerinde demokrasi bilincini geliştirerek demokrasi kültürünü hayata geçirmelerini sağlamaktır. Aile içi ve aile dışı ilişkilerin demokratik değerler bağlamında yeniden örgütlenerek, ailelerin demokratik bir yapıya kavuşması ve yerel yönetimlerin karar mekanizmalarını etkilemesi projenin alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Projenin alt amaçlarını gerçekleştirmeye ilişkin hedefler ise aşağıda belirtilmektedir.

1) Aile içi ilişkilerin demokratik değerler bağlamında yeniden örgütlenmesini gerçekleştirmek üzere söz konusu hedefler şunlardır:

- a) Aile üyeleri arasında duyarlılık geliştirmek,
- b) Aileye kendi yaşam koşulları ve ilişkilerinin niteliği konusunda bilinç kazandırmak,
- c) Sağlıklı aile içi ilişkiler konusunda bilgilendirme,
- d) Aile içi ilişkilerde demokratik değer, tutum ve davranışlar hakkında bilinçlendirmek,
- e) Empati, iletişim ve sorun çözme konusunda beceri kazandırmak,
- f) Demokratik anlayışa dayalı yeni etkileşim biçimlerinin aile içi ilişkilere yansımalarını sağlamak.

2) Aile dışı ilişkilerin demokratik değerler bağlamında yeniden örgütlenmesi ve ailelerin yerel yönetimlerin karar mekanizmalarını etkilemesini gerçekleştirmek üzere söz konusu hedefler şunlardır:

- a) Aileler arasında duyarlılık geliştirmek,
- b) Onlara göç ve buldukları çevre / kent / toplum sorunları hakkında bilinç kazandırmak,

c) Göç, kentleşme, kentin tarihi, mimari ve sosyal dokusu ile çok kültürlülük hakkında bilgilendirmek,

d) Kent ortamındaki demokratik değer, tutum ve davranışlar konusunda bilinçlendirmek,

e) Çok kültürlü yaşamda gerekli olan empati, iletişim ve sorun çözme becerilerini kazandırmak,

f) Kentlilik bilinci çerçevesinde, ailelerin kendi arasındaki ve kentsel örgütlerle olan etkileşimini güçlendirmek,

g) Ailelerin örgütlenme ve "mahalle, yurttaş inisiyatifleri" oluşturma çabalarını desteklemek,

h) Ailelerin örgütlü bir güç olarak yerel yönetimlerin karar mekanizmalarına katılımını sağlamak.

Projenin İçeriği ve Nitelikleri

Proje, çoğulcu demokrasi kültürünün yaşama geçirilmesi için yerel düzeyde insan unsurunu öne çıkarmayı ve insanın değer, tutum ve davranışlarında bir değişme yaratmayı amaçlamaktadır. Projenin genel politikası insanca gelişme ve bunun için göç eden ailelerin yaşam kalitesini yükseltmektir. Gerçekleştirilecek değişme, çoğulcu demokrasi kültürünün yapısal koşullarını düzenlemeyi, yurttaş bağlılığını geliştirmeyi, çok aktörlü yönlendirme ile demokrasiyi yaşanabilir kılmayı sağlayacaktır.

Proje, amaç ve hedefleri doğrultusunda dört aşamada planlanmış olup, içerik ve nitelik buna göre belirlenmiştir.

Birinci Aşama: Ön Hazırlık Çalışmaları

1) Projenin uygulanacağı yerleşim yerinin belirlenmesi (il, ilçe ve mahalle bazında kentleşme sürecinde belli bir aşama kaydetmiş gecekondulu bölgeleri)

2) Projenin uygulanacağı mekanla ilgili durum analizinin yapılması (yörenin sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri ile toplum kaynaklarının sistematik araştırma ve katılarak gözlem yoluyla saptanması)

3) Proje hakkında yöre halkının katılımının sağlanması (bir sosyal aksiyon süreci gerçekleştirilmek için duyarlılık geliştirme, bilgilendirme ve bilinç kazandırma çalışmaları)

4) Projeye katılmak isteyen öncü ailelerin saptanması ve bir sonraki aşamaya yönlendirilmesi.

İkinci Aşama: Eğitim Çalışmaları

1) Aile hayatı eğitimi (aile üyelerinin rol ve sorumlulukları; aile ve yasal boyut; aktif ana-babalık ve çocuk yetiştirme yöntemleri; sorun çözme bilinci ve dayanışmanın geliştirilmesi)

2) Çok kültürlü yaşam eğitimi (kentsel yaşamda çok kültürlülük ve empatik yaklaşım; çölgücü kent yönetimi ve örgütsel yapılar)

3) Halk katılımı ve toplum örgütlenmesi eğitimi (katılımın önemi ve yararları; sorun çözmeye yönelik proje geliştirme ve uygulama bilgisi; örgütlenme süreci, ilke ve modelleri)

4) Kentlilik ve vatandaşlık bilinci geliştirmeye yönelik hak ve sorumluluklar eğitimi (temel hak ve özgürlükler; sosyal, ekonomik, siyasal katılım ve örgütlenme hakları; anayasa ve ilgili mevzuat)

Üçüncü Aşama: Örgütlenme Çalışmaları

1) Öncü ailelerin örgütlenme modelleri üzerinde çalışmaları ve mahalle inisiyatif grupları oluşturmaları,

2) Mahallenin değişik sorun alanlarına ilişkin olarak inisiyatif grupların proje çalışmalarında bulunmaları,

3) Çalışmalara dayanak olacak örgütsel yapının oluşturulması için inisiyatif grupların "mahalle evlerini gerçekleştirilmesi,

4) Mahalle evleri aracılığı ile halkın yerel yönetimlerin karar mekanizmalarına katılımlarının sağlanması.

Dördüncü Aşama: Değerlendirme Çalışmaları

Projenin etkili ve verimli olmasını sağlamak üzere her aşamada ara değerlendirmeler ve genel değerlendirme yapılacaktır.

Ara değerlendirmeler, öncü ailelerin, ulaşılabildikleri aile popülasyonu, somut olarak çözümlenen sorunlar, projelerde sağlanan gelişme düzeyleri, yaşanan sorunlar (direnc ve çatışma durumları) v.b. gibi ölçütleri dikkate alarak, kendi kendilerine yapacakları değerlendirmelerdir. Genel değerlendirmeler, proje yönteminde yer alan birimlerin katılımıyla, çeşitli değerlendirme teknikleri kullanılarak çalışmaların bütününe değerlendirilmesidir.

Projenin Nitelikleri

1) Projede katılım olgusu temeldir.

2) Projede insan merkezli (aktif öğrenme) eğitim yaklaşımı benimsenmiştir (İl, 1 992; 1 995). Bu nedenle, yukarıda açıklanan eğitim çalışmalarının içeriği katılımcıların görüşleriyle son şeklini alacaktır.

3) Projede aile bir bütün olarak ele alınmaktadır. Ailenin tüm üyelerinin eşit koşullarda ve birlikte çalışmalara katılımı sağlanacaktır.

4) Projede "aileden aileye", "hemşehriden hemşehriye" ve "eski kentliden yeni kentliye" gibi etkileşim süreçlerinden yararlanılmaktadır.

5) Projede yerel yönetimlerin yeni sorumluluklar alması ve bu doğrultuda işlevsellik kazanması beklenmektedir.

Projenin Yöntem ve Teknikleri

Amaç ve hedefleri doğrultusunda, projenin yöntemi şu özelliklere sahiptir :

1) İlgilenilen toplumu bir bütün olarak ele almak,

2) Sosyolojik nitelikleri ve işlevleri gereği aile üzerinde odaklaşmak,

3) Birey-aile-mahalle-kent bağlamında bir sistematik ortaya koymak,

4) Toplumla çalışma teknikleri, örgütlenme teknikleri, insan merkezli aktif öğrenme teknikleri ve değerlendirme tekniklerinden yararlanarak bir sosyal aksiyon oluşturmak.

Projede kullanılacak teknikler iletişim kurma, sorun çözme, empati, kendi kendini yönlendirme, inisiyatif ve yaratıcılığı kullanma, değişik düzeylerde kendini ifade etme ve gerçekleştirme yollarını içermektedir. Projenin her aşamasında birbirini tamamlayan ve işlevsel olan tekniklerin uygulanmasında ev ziyaretleri, kent gezileri, eğitim toplantıları, grup katılımıyla yapılan çalışmalar ile resim, şiir, öykü, el işi, film, tiyatro, müzik, halk oyunları, konferans, panel ve seminer etkinliklerinden yararlanılacaktır. Katılımcıların proje hazırlamaları ve uygulamaları özellikle önem verilen bir etkinlik olacaktır.

Proje Yönetimi ve Süreci

Projeden sorumlu kuruluş belediyedir. Proje "Belediye Başkanlığına bağlı olarak, "Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi" veya "Kültür Dairesi" içinde, değişik mesleklerin yer aldığı bir "proje yürütme ekibi" tarafından yönlendirilecektir. Ekip, ilgili sivil toplum kuruluşları, üniversiteden ve belediyeden katılacak olan yönetici, sosyolog, mimar, ekonomist, sosyal hizmet uzmanı ve eğitimcilerden oluşacaktır.

Proje belediye tarafından finanse edilecektir. Bunun yanında halkın kaynak yaratma gücü harekete geçirilecektir. İlgili çalışmalar doğrultusunda sivil toplum kuruluşlarının finansal katılımı sağlanacaktır. Proje bütçesi, uygulama sürecinin aşamalarına göre proje yürütme ekibi tarafından hazırlanacaktır.

Proje zaman yönünden uzun vadeli bir projedir. Projenin yürütme ekibi üç içerisinde oluşturulacaktır. Ön hazırlık çalışmaları altı ay, eğitim çalışmaları bir yıl içerisinde tamamlanacak; örgütlenme çalışmaları ise altı aylık bir süre alacaktır. Değerlendirme ça-

lışmalarının üç ayda bitirileceği bu proje, sonuç olarak iki yıl altı aylık bir süreyi kapsamaktadır. Proje, mahalle evlerindeki yurttaş inisiyatif gruplarınca kalıcı bir yapıya dönüşecek biçimde yönlendirilecektir.

Kaynakça

CILGA, İbrahim. Gençlik ve Yaşam Niteliği. Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yay. 1994.

İL, Sunay. "Aktif öğrenme Yaklaşımına İlişkin Gözlemler". H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi. Cilt 10, Sayı 1-2-3 : Sayfa. 11-26, 1992.

İL, Sunay. "Aktif Öğrenme:Eğitimde Öğrenci Özerkliği/Yaratıcı Düşünme ve Yaşam Boyu Öğrenme Motivasyonu". 1. Sistem Mühendisliği ve Savunma Uygulamaları Sempozyumu, Bildiriler II. Ankara: Kültür Sitesi Yay. 1995.

TEKELİ, İlhan. "Türkiye'de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine". Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne. Ed. Ferzan Bayramoğlu Yıldırım. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD) Yay. 1996, s.13-26.